

Prohlášení na adresu p. M. A. Šimáčkovi

Pan Šimáček vyzývá mne ve 14. čísle Světozora, abych vyložil a dokázal osmý bod svoji odpovědi ze 4. čísla Rozhledů.¹

Vyhovuji mu zde.

Napsal jsem, že p. Šimáček vykořisťuje málo čestně náhody, že tři čtyři naši nejlepší mladí umělci musí tisknouti ve Světozoru. Věta ta má ten smysl: Světozor je jediný náš veliký list, který je otevřen modernímu uměleckému proudění. Je známo obecně, že Zlatá Praha i Lumír se před ním vcelku uzavírají. Naši mladí básníci jsou tedy odkázáni na Světozor, musí v něm tisknouti prostě tlakem okolností, poměrů: nemají druhého velikého listu. To je příčina, proč ve Světozoru naleznete některé nejlepší a největší práce mladého nového našeho umění. Ale této náhody vykořisťuje p. Šimáček tak, že kazí jich původní expresi, jich styl, zvláštní jich vůni a umělecký, hluboce původní a nejpůvodnější vzduch. V uměleckém díle záleží na každém slově a právě na něm. Umělec, skutečný umělec je nový objevitel, nový tvůrce světa. Objeví novou tvář toho šedého a únavného života, nové barvy a nové vůně. *Nové postřehnutí světa* — to jest jeho dílo. V nové, nezvyklé snad slovo, v nový zvláštní obraz, v novou, nepravidelnou snad, ale přiléhavou vazbu zachytí poznání starého světa. Ti, kdož filosofovali o umění, ukázali, jak právě na takovém novém přídavném jméně nebo novém slovese záleží: v nich jsou podány nové vztahy světa, v nich je nový relief a nový odstín, v nich složeno je nové poznání, nový svět. Dílo je tím umělečtější, čím novější a pevnější jsou tyto vztahy, čím důslednější a jednotnější je toto nové nazírání a nové postřehování. Právě umělecké dílo je to, kde všechno spolu souvisí, vespolek je zapjato jako důsledné promítnutí jedné a téže nové perspektivy, jednoho nového rozhledného bodu. Právě umělecké dílo žije v každé poslední tečce, v každé poslední čárce. *Flaubert*, tento typ umělce, říkal, že nesmí mu nikdo přesunout ani tečku ve slově. A v boji, který vedl Zola s t. zv. idealistickými romanopisci, seskupenými kolem *Revue de Deux Mondes*, byl nejsilnější jeho argument — neúcta a nešetřnost redakce zmíněné konservativní revue ke stylu, k výrazu, k formě prací, jež otiskovala. Citlivé, poctivé umělecké svědomí nesnese změny takových — umělecké svědomí redaktora, má-li jaké, jich nebude ani žádat. Všichni velicí umělci svádějí

1 - [Viz zde na str. 338 n.]

hotové řeže s redakcí o změnu každé čárky, o vypuštění každého slova. A to právem. To je přirozený důsledek té umělecké poctivosti, té slepé oddanosti umění, pro niž jsou dnes kanonisováni.

Jak se však chová v té příčině p. Šimáček?

Pánové Mrštík, Svoboda i Sova stěžovali si na redakční jeho praxi. Tito nejopravdovější a nejpoctivější naši umělci byli, jak mi řekli, překvapeni často zvláštní uměleckou neofobií p. Šimáčkovi. Najednou, pravili, píchá ho do očí nový, zvláštní, svrchovaně jemný obraz, jehož vědomě, účelně a přiléhavě užili, ježž našli a stvořili, a žádá, aby byl vypuštěn nebo nahrazen jiným. Pan Šimáček bojí se umění nového — neboť, jak jsem slyšel a jak níže na příkladech ukážu, neběží přitom o žádné skrupule morálky, které by ohrožovaly Světozor jako rodinný list — ne, jsou to většinou čistě umělecké otázky, otázky výraznosti, osobnosti stylové. Pan Šimáček nemá prostě uměleckého svědomí, uměleckého pojetí a pochopení. Tak z „Pohádky máje“ p. V. Mrštíka byly vypuštěny z podnětu p. Šimáčkova celé věty. Snad se dějí tyto změny se svolením autorů — je možno. Ale v tom právě jeví se neumělecký duch a málo útlé svědomí umělecké p. Šimáčkovo, že umělce k takovým kompromisům nutí. Nutí právě tou okolností, že není listu, kde by své práce mohli tisknouti.

Je možno, že p. Šimáček má svolení od některých autorů, měniti něco v rukopise. Ale znám případ, kdy p. Šimáček neslýchaným způsobem zkomolil — a to slovo je ještě slabé — báseň bez svolení autorova. Je to báseň p. *Ant. Sovy* (Ilje Georgova) ve Světozoru 1888, str. 307. „*Zimní večery*“. Básník maluje tu svůj znužený, zhořklý, prázdný život v zimě a čeká osvobození od příchodu jara, od nové lásky *rozmarňé, tvrdé, bezcitné* — poněvadž pravidelnou, teplou, citovou je přesyten. Podle toho zněly poslední verše, jak vyšly z ruky autorovy:

*neb hezká bruneta mne může okouzlit,
jež rozmar měla by a zoubky perleťové,
a vlas jak černá noc a zcela žádný cit.*

A co vytiskl p. Šimáček ve Světozoru? Přebásnil sám bez svolení autora poslední řádek takto:

a vlas jak černá noc a v oku jitra svit.

„Zcela žádný cit“ se mu, nevím proč, nezamlouvalo — proto jej nahradil touto otřelou plochostí a všedností. Že tím celou báseň zničil, že řekl *pravý opak toho*, k čemu směřoval básník („zcela žádný cit“ byl pointou básně), že pak báseň je roztržená — na to všechno pan Šimáček se neohlížel. A této hrubé změny, která zasahuje celé ústrojí básně, dopustil se pan Šimáček *bez svolení a vědomí autora*, neboť po vytištění básně žádal mne, abych jej u p. Sovy omluvil, že si nevyžádal jeho svolení. To je žalostný příklad p. Šimáčkovi redakční praxe. Když dopustí se podobné

nejapnosti p. prof. Truhlář ve školské anthologii, je — zcela právem — veřejně kárán. Když spáchá něco podobného censura v despotii, je terčem příslovečného výsměchu. A zde zcela tiše hřeší takovým způsobem pán, který se pokládá za předního koryfeu realismu, toho realismu, jemuž náleželi umělci jako Flaubert, toho realismu, jenž první vytknul s takovou plností a určitostí svézákonnost, determinovanou určitostí a neměnnou pevností uměleckého díla — p. Šimáček, který píše dnes o sobě: „jsme pro volnost umění i uměleckých a literárních názorů v nejširším toho pojmu významu.“ (Světobzor 1895, 95.)

Představte si mladého člověka, který v umění hledá a chce hledat a který přinese svoje práce do takovéto redakce. Je patrné, jakým směrem, jakou depresí se na něho působí. *Setřít individuálnost, zdusit ji, kde je v zárodku, sepnout ji pod konvenčnost a pohodlné šablony* — v tom směru se tu pracuje. A k *umělecké zbabělosti* vede tato cesta. Každému, kdo hledá, otloukají se práce tak dlouho, až přestane hledat, až zemdlí. Konvence vás zadusí a nakonec si vás asimiluje — to je poslední slovo celého procesu, jak označil Maupassant. Dnes toneme všude v umělecké i lidské zbabělosti. Proti ní zvedl jsem svůj hlas. Pan Šimáček vychrtil na mne řadu surovostí. *Já mu odpověděl zde důkazem*. Ví, že mám na své straně všechny opravdové umělce, všechny, kterým jde o poctivé, výrazné, skutečné umění.

S ostatní odpovědí p. Šimáčkovou se zde nebudu obírat. Pan Šimáček tone zde v hrubých bludech a předsudcích. Myslí ku př., že kritika deterministní je *sobecká* — ale p. Šimáček neliší mezi *jedinečností* (individuálností) a *sobečtím* (egoismem). Jen tak, že neuvědomil si rozdíl mezi těma dvěma pojmy, mohl napsat svoje anathema. Kritika deterministní předpokládá naopak *mnoho lásky k předmětu, více než ta pohodlná, lhostejná kritika, kterou hájí p. Šimáček* a kterou nevím opravdu jak nazvat — než krotkou, nevýraznou a vlašnou. Pan Šimáček nerozumí dále gramaticky mojí větě: „Pan Klášterský není *vůbec* umělec“. Neví, že „*vůbec*“ znamená tolik, jako vcelku, povahou svou, rázem svým. Že se mu podařila časem jemnější, sensitivnější, zladěnější čísla — plyne z toho samo sebou. Pan Šimáček tvrdí stále ještě, že jsem p. Klášterského odsoudil *paušálně*. Prosím, aby četl Lit. listy 1893, str. 33, 1. sloupec¹, kde rozebírám náměty p. Klášterského *jeden po druhém*, kde vyšetřuji a pítvám jeho umělecké prostředky i metodu na určitých konkrétních předpokladech. — Pan Šimáček dále nemůže srovnat, že kritik může býti současně i *výrazný, charakterní, individuální i objektivní*. Neví, že objektivnost není než pravdomilovnost, vlastnost čistě lidská a charakterní. Že býti objektivním znamená, jak pověděl filosof — *řici o všem svoji myšlenku a celou svoji myšlenku*. Že, viní-li nějakého kritika z neobjektivnosti¹, uráží jej *čistě lidsky* — jako člověka, který jinak

1 - [Viz Kritické projevy 1, str. 217]

myslí a jinak píše, jako vědomého lháře. Pan Šimáček upírá kritikovi všecko právo osobnosti a jedinečnosti, individuality, charakteru. Podle toho by pak byla jedna objektivnost jen na světě — totiž *bezcharakternost a bezvýraznost*. A to je skutečně poslední cíl jeho rozborů: kritika ať je bezvýrazná, mdlá, vlašná, lhostejná. Pak bude objektivní, myslí si p. Šimáček. Ale mýlí se: nic patrně neví o filosofech, kteří dokazují, že právě objektivnost jistoty leží naopak ve vypracování, vypěstování individuality, určitosti charakterové atd. Ale přestávám. Kdo myslí, poznal vadnost všech jeho námitek.

19. února 1895.